

Mária, Mária, Gyászban is fényesség, Árva magyaroknak Te vagy az ékesség.

BULÁNYI GYÖRGY

A TALÁLKOZÓ

(Helyszíni jelentés a Levada – Sobrino találkozóról)

Narrátor: Hölgyeim és Uraim! Bemutatom kis jelenetünk szereplőit. Ez a hetvenes éveiben járó komoly úr – öminenciája Williams Levada bíboros. A Vatikánban, a világ legkisebb államában – a pápa után – a legfontosabb hivatalt tölti be. Ő a Hittani Kongregáció vezetője. Elődje e hivatalban – a mostani pápa. A másik szereplő Amerikából érkezett, annak egyik legkisebb államából, San Salvadorból: Jon Sobrino. Ő sem fiatal már, de még nincs hetven éves. Könyvíró ember. Tanszékvezető professzor. Teológus. Tíz-húsz esztendővel ezelőtt írt két könyvet. A Hittani Kongregáció elrendelte e könyvek sürgős vizsgálatát. Röpke hét esztendőt vett igénybe a sürgős vizsgálat. Két hete kiadta öminenciája a maga *Közleményét* a vizsgálatról. Ezt követően e-mailen megbeszélték ezt a személyes találkozót. Frascati a színhely. Róma közelében. Megérkeznek e hangulatos, vidéki, és mégis exkluzív kiskocsmá különtermébe. Bemutatkoznak egymásnak, leülnek, koccintanak, s Levada letegezi Sobrinot.

– Őcsém, én vagyok az idősebb. Szervusz János! (Sobrino tisztelettel elfogadja a letegezést.)
– Servus humillimus... – Vilmos! Sajnálalak, hogy meg kellett írnod...
– Sohse sajnálj, a közleményírás nálam foglalkozási ártalom. Ha majd te leszel prefektus, veled íratja meg a főnök.

– Ne viccelj már, azt sem tudja, hogy a világon vagyok.

– Tévedsz. Amikor befutott a Hivatalba – alighanem az Opus Dei egyik buzgó prelátusától – a feljelentés ellened, s referáltam erről neki, akkor említette, hogy emlékezik a nevedre. Öreg fiú vagy már Te is, mindössze egy jó tízessel fiatalabb nála. A szerénykedést abbahagyhatod. Majd ha befutsz hozzánk, akkor stílust válthatsz, s mondhatod nagy alázatosan, hogy *mi sembra* (neked csak úgy látszik), ahogy az a Hivatalban illik. De a kocsmában mondhatjuk, amit gondolunk. Kocsmá – az igazat-mondás helye! Szép – ugye – a meghatározásom? Kocsmá bizony, mégpedig a javából, s nem dikasztérium.

– Tud a találkozásunkról?
– Remélem, nem. Ha mégis tudomást szerezne róla, legjobb, ha a végén megállapodunk majd egy szövegben, hogy miről is beszélgettünk. Csak azért, hogy ugyanazt mondjuk, ha kérdezik. Rendben?

– Rendben. De én is kérdeznék valamit. S ha nem akarnál válaszolni, úgy is jó.

– Csak kérdezz nyugodtan, válaszok.
– Ezt a borízú hangot a főnökkel is megengedheted magadnak?

– Hova gondolsz? Azt csak külsők engedhetik meg, mint az az elszánt magyar, hogy is hívják, már elfejtettem a nevét. Régi történet. A főnök még prefektus korában elmondta neki, amit én is megírtam Neked levelem végén. Mire az a vadember azt mondta neki, hogy akkor küldjön magnó-készülékeket a szószékekre. A pap majd csak meg-

XIV. évfolyam 5. szám

2007. május

TARTALOM:

Bulányi György, A találkozó	1299
Simonyi Gyula, Hány emberre...?	1302
Széplakiné Erzsébet, Imádság...	1302
KEREKASZTAL	1303
Újházy András, Közhelyszótár	1305
Kovács László, Nevelési elveink	1307
Faragó Ferenc, Tanyai szilánkok	1310

Szerkesztőség: Bulányi György, 1052 Bp., Piarista köz 1. V./505.

Elérhetőség: bulanyi@freemail.hu, 06-1-48644-62;
faragoferi@freemail.hu, 06-20-9872-982

nyomja a start gombot, s már jön is az apparátból a tévedhetetlen szöveg.

– Akkor folytatom, ahol abbahagytam: Sajnálalak... Sajnálalak, mert Te is jól tudod, hogy amit írtál, azt én is megtudnám írni. Ha nem is szóról-szóra úgy, ahogy Te írtad. De a tartalma ugyanaz lenne. S mondani egy életen keresztül az ellenkezőjét annak, amit csak az nem tud, aki nem akarja – rettenetes lehet.

– Álljon meg a menet. Nem egy életen keresztül, csak a hivatali időm alatt. Betöltöm a 75. évet, és nincs tovább. Utána még öt évig alkalmas leszek, ha közben konklávész lesz, pápát választani. Nyolcvanon túl pedig már csak akkor sajnálhatsz, ha véletlenül engem választanak meg a főnök utódjának. Nem valószínű. Szóval, ha betöltöm a 75-öt, akkor járhatok sűrűn ilyen helyekre, ahol nincsen *mi sembra*, s mondhatom, amit gondolok.

– De mit gondolsz? Lehet élni ebben a skizofréniában? Tudod, hogy tévedhetetlen szövegeket kell legyártanod hivatali megbízásból – munkaviszonyként. Tudod, hogy az ilyen szerencsétlen Jancsikkal közölnöd kell, amiről csak a Marinénik gondolják már... Azt, amit jó katolikusnak gondolnia kell. Hogy bírod ezt a tudathasadásos állapotot?

– Professzorom, professzorom, te csak a magad fejével tudsz gondolkodni. Ha volna akkora tehetségem,

mint Neked, nem lennék prefektus. De nem ám! Akkor én is tanszékvezető lennék, s ügyeskednék, ahogyan Te. Hogy olyan könyvet írjak, amiért nem jelentenek fel. De ahogy én téged nézlek, te ilyet nem tudsz. Mindenképpen beleírod azt is, amit gondolsz, bár azt reméled, hogy jól elrejtetted. Küngnek sem sikerült elrejtene, pedig ő csak egy kérdőjelet rajzolt: *Unfehlbar? – Tévedhetetlen?* Kérdőjelet követően aztán áttehette tanszékét Tübingenben az állami szektorba. Boff pedig kilépett a ferencesektől, nem bírta tovább a szekatúrát, és megnősült. H. Haag pedig megvárta a nyugdíját, s csak utána kezdett a Tanítóhivatal számára elfogadhatatlan könyveket írni. Korábban írta a *Bibellexikon*-t, s főnökék békében hagyták. De Te ötvenévesen, sőt hamarabb, kezdted el rendetlenkedni, s hiába ügyeskedtél. Megírtam, hogy mennyire tisztelem buzgalmatodat... s utána kioktattalak, amiről kell.

– Hagyjad már az én nagy tehetségemet. Aki rászánja magát a filosz-létre, összehoz magának egy katedrát. Ha nem is Tübingenben, hát a hárommillió kis San Salvadorban. Megtanulja, amit én is megtanultam. És közben – teológiai tanulmányai ellenére is – Jézust is megismeri, s elbődül a lelke... hogy ez a disznóság nem mehet tovább, mert Jézus mégis csak azt mondta, amit.

– De az enyém nem bődül el barátom, mert tudomásul vettem, hogy a világ olyan, amilyen. El lehet menni miatta a Golgotára. Azt lehet. Vedd tudomásul, professzorom, hogy Konstantin után csak nagytól láthatsz valami mást az egyházban-világban, mint Jézus előtt. Kivakartuk a népvándorlás korából – Európát. Megcsináltuk az ismert történelem legkülönb civilizációját: felfedeztük a puskaport, az iránytűt. Fölfedeztük aztán Amerikát is. Kiirtottunk 60 millió bennszülöttet a legkatolikusabb spanyol király zászlaja alatt. Világ bajnokok lettünk mi, a fehér ember, mi a keresztények, a népek fegyveres leigázásában, kincseik-aranyuk-olajuk kizsákmányolásában. Nincs civilizáció, amely közelünkbe érhetne. Pedig kezdetben százával s ezrével mentek eleink a Birodalom cirkuszaiba birkózni az oroszlánokkal... De *maradt a világ, ami volt, csatatér, / és ott veszett a lélek is, nemcsak a vér. / Világra jött a Béke és a szeretet, / De a hatalom mindig vassal fizetett. / Európa minden városát, / Porig égették a keresztény katonák...* Professzor Úr!!! Én nem bődültem el, de nem ám.

– S elbődülés helyett mit csinálsz? Mondod a misét meg a zsolozsmát...

- Igen, mert jobbat nem tehetek.
- S mit használsz vele?
- Semmit, de magamat karban tartom vele.
- És Jézus?
- Mi van vele?

– Hát ő az *Üdvözítő, a Megmentő, a Megváltó, az Isten végleges Küldöttje, akinek a kinyilatkoztatott és az Egyháztól megőrzött igazsága adja a teológia normatív elvét, amit semmi más felül nem múlhat...* Örök tavaszába kapcsolódva lesz a teológia az érvényes újdonság forrása és világosság a jóakarató emberek számára...

- Nem értelek. Mért mondod fel saját szövegemet?
- Ember!!! Hiszel Te egyáltalán valamiben, ha ezeket le tudod írni?

– Igen. Hiszek az Istenben. Érted? Hiszek benne, de nem vagyok képes átvenni a gondjait. S te, professzorom, ezt teszed. Az ilyen gond-átvevők a Golgotára valók. Ez a fajta mindenkor csak azt akarja tenni, ami Neki, az Istennek kedves. Jobb időkből elégettük őket, mint Husz Jánost – magyar királyi, német-római császári menlevele ellenére is.

Mire ment volna szövegével, ha nem égetik el? Tábornokként élére állhatott volna a husziták seregének. Téged is el kellene égetnünk. Nem tehetjük. A felvilágosodás kiverte a kezünkől a gyufát. Most csak Közleményt írunk..., meg iszogattunk még – ebben a kocsmában. Megkérdezted a pincért, hogy mi az, amit iszunk? Nem? Akármit is, de inkább iszogatok veled, minthogy máglyára küldjelek.

– Monsignore, Eccelenza, prefektusom, félek megkérdezni, de megteszem: mit éreztél, amikor aláírtad november 26-án a Nyilatkozatot?

– Azt, hogy bevégeztem ezt a hat éve tartó ügyet. S hogy elkezdhetek végére járni a következőnek. Már vagy harminc éve vagyok ebben a Hivatalban. Ne haragudj meg érte, de a te ügyed is... csak rutinmunka volt számunkra.

– S van valami, ha csak kocsmában elmondható is, jó szavad az ilyen istenverte hülyék számára, amilyen én vagyok?

– Hm, hm... Nincs. Menthetetlen vagy. Beleszerelmesedtél Jézusba is, Latinamerika szegényeibe is... De jövőre már hetven éves leszel, Jánoskám, s valahogyan majd Te is bevégzed az életet. Kívánom Neked, hogy haláloed óráig lobogj és lobogj.

– Nem ilyen jó szóra gondoltam. Ilyet a nagymamámtól várnék. Ide figyelj: nekem nem megértésre van szükségem. Mert nem engem kell megértened, hanem az ügyet, amelyet képviselek.

– Hát erre még azt mondhatom Neked, amivel Te kezdted a beszélgetést. Azt, hogy sajnállak is, irigyellek is. A kettőt egyszerre. Mert szerelmesnek lenni, csak az a jó. Bízatlak is: feszegessed csak a pofonos ládát. De ha tudsz, tarts mértéket. Ha Jézus annyira jutott, amennyire, akkor te sem viheted nagyon sokra. Bele is keseredhetsz ám abba, amit csinálnunk kell majd veled *az Istentől kapott kinyilatkoztatás, a hagyomány, az egyház* nevében. Csupa kisbetűvel mondom a kinyilatkoztatást, a hagyományt, az egyházat, de majd naggyal írom, amikor rákényszerítesz bennünket, hogy megint lépünk egyet.

– Borzalmas, amit mondasz. Nem nyithattok? Nem tudtok Szeretet Kongregációt csinálni, ahogyan Küng kívánta? Ahova átutalhatnátok a magunk-féle hülyéket, hogy mi is virágozhassunk? Hogy ne legyetek egyedül csak ti a hiteles egyház? Nem lehetnének ebben az egyházban az elismert hülyék sektora?

– Azt hiszem, hogy ez nem lehetséges. Az utolsó zsinat megfogalmazott talán tíz mondatot is, amely korábban csak a hülye-szektorban volt hallható. S mi lett belőle? Lucianit nem láthatta halottkém, s Wojtyla behozta a főnököd Münchenből prefektusnak. Ha magyar volnál, tudnád, hogy mi a *Mindent vissza!* Harmadára kurtították országukat, s hiába szavaltak, nem kaptak vissza semmit sem. Roncalli nagyot álmodott. A te fajtádból való, csak elmondhatatlanul ügyesebben csinálta a dolgát, mint Te. 78 éves koráig semmit sem árult el magából. S ő is, és annak ellenére is, hogy ilyen ügyes volt, mire jutott...? Utána az Opus Dei nőtt meg, ha nem is abból nőtt, amit ő csinált. De az ő zsinata után nőtt nagyhatalommá. Azért nem lehetséges, amit akarnál, mert a történelem mutatja, hogy reménytelen.

– Mi a reménytelen?

– Hogy mi? Hát a Názáreti ügye.

– Muszáj megvédenem az ügyét. S ha csak a fele igaz annak, amit írtál a Közleményben, akkor nem is lehet reménytelen.

– Igazad van, nem reménytelen. Csak akkor szét kell tudnod lőni a struktúrát, mert ebben a struktúrában a Luciani-k meghalnak a 31. napon.

– Jézusnak nincs gépfegyvere.

– Hátha nincs, akkor fogadd el azt az egyházat, amelyet találsz, ha jót akarsz magadnak. Azt, amelyben nincs szektor a hülyék számára.

– Nem fogadhatom el, mert az azt jelentené, hogy átállok a hatalom, a fegyver, a gazdagok oldalára. Ott hagynám az Isten népét, a szegényeket. S a Názáretinek csak arra volt hatalma, hogy odaadja az életét.

– Drága Jánosom, ezzel mit akarsz mondani? Az ántiviágban még volt gramofónlemez, s az megsérülhetett, s olyankor a tű visszaugrott az előző barázdába. Kezded előlről?

– Kezdeném, ha még volna időd...

– Ezt a délutánt Reád szántam, de én már azt hittem, szövegezhethetjük, amit majd mondunk, ha híre megy kocszmázásunknak.

– Én még nagyon messze vagyok attól.

– Akkor mondjad csak barátom, ami fáj.

– Ide figyelj, Vilmos! A legbosszantóbb számomra a Közleményedben, amikor arról beszélsz, hogy a megváltást redukálom Jézus halálig tartó hűségére. Hogy Krisztus halála számomra csak példa és nem szentség (adomány). Hogy a megváltást lecsökkentem moralizmusra.

– Mért, mi bajod vele?

– Még kérde? Az a bajom, hogy ami nekem csúcs, az Neked – csak. Nekem csúcs, hogy Jézus hajlandó megdöglenni azért, amit igaznak tart, azaz hatalma van odaadni az életét. Neked meg a csúcs a szentség. Az, hogy elmondjuk a szentmisét, melyben emlékezünk arra, hogy Jézus megdöglött az Isten ügyéért.

– Javíthatatlan vagy. Mondjad meg már drága barátom, hogy mit csináljak? Értsd meg, ennyit tudunk emlékezni. Mit akarnál tőlünk?

– Megmondjam?

– Igen, mondd meg!

– Misézés helyett – megdöglést. Olyan szöveget, amiért belénk lőnek. Azt az elátkoztatott moralizmust. Példát és példát és példát... A mindenségit neki. Zsoltározás helyett..., ahelyett hogy Isten miként fojtotta bele a fáraó seregét a Vörös tengerbe, valamit, ami reményt tud nyújtani Latinamerika vagy Afrika szegényeinek. *Hogy lesz még egyszer ünnep a világon, amikor elfárad a vész harangja, s a viszály elvérzik a csatákon. Hogy amikor a bőség kosarából egyaránt majd mindenki vehet, akkor van itt a Kánaán.*

– Ezeket a verseket akarod szavalni mise helyett?

– Nem helyette akarom, hanem melléje, elébe és fölébe. A misének emlékeznie kell arra, amit Jézus csinált abban az áldott és Kaifás-megátkozta három esztendőben. De ti liturgiát csináltok a miséből. Rubrikával, hogy mikor kell a karom felemelni, meg mikor engedhetem le. Ti arra emlékeztek, amit Jézus egyetlen egy alkalommal csinált. Nem arra, amit a három esztendő alatt tett.

– Jézus hagyta meg, hogy ezt csináljuk...

– Fészkes fekete fenét! Jézus azt hagyta meg, hogy a kenyérmegtöréssel, pohárbor-megivással emlékezzünk. Azt hagyta meg, hogy Jézusra emlékezzünk, aki nem kötött megállapodást sem Kaifással, sem Pilátussal. Részlegesen sem, meg olyant sem, hogy nunciust küldhet annak földjére, akivel megállapodott. Jézusra, aki nagyon rosszul viselte Izrael vallási üzemét, a főpapok, írástudók, vének bölcs és gyilkos hülyéskedését. Aki olyan életet élt, hogy érdemet

szerezett ezek előtt az urak előtt arra, hogy belelőjenek. Azaz hogy megostorozzák, keresztútra vigyék s megfeszítsék.

– Komplet hűlye vagy Jánoskám. Pontosan olyan, amilyen... – ezt azért inkább nem mondom ki... már mint azt, akire gondoltam. Mert még elbíznád magad. Helyette inkább mást mondok. Te pályát tévesztettél. Színésznek kellett volna menned. Nem is annak, drámaírónak. Amit itt produkálsz nekem, azt megírhatnád. Nem mondom, hogy kasszasikered lenne, de azért felfigyelnék rád. Tudod, hogy a Vatikánra gondolok. Na, nem az én Kongregációm figyelne fel rád. Egy másik. Talán még meg sincs ez a Kongregáció. Ezt hamarabb összehozná a főnök, mint a Küng ajánlotta Szeretet Kongregációt. Megvan. Kommunikációs Kongregáció. Figyelhetné a filmeket, a drámákat. S ennek múltja is van már. Feléleszthető lenne a Zsinat eltörölte index. Lehet a neve ez is: Index Kongregáció.

– Vilmos, Vilmos, ne komolytalankodj, kikökkentesz a gondolataimból. Még ha ötven évvel korábban ajánlottad volna ezt, amikor valamivel fiatalabb voltam. Arról beszélj, hogy mi az, amit fölibe raksz a moralizmusnak. Tudom, hogy mit mondasz, Azt rakod fölibe, amit a Jóisten csinált. Mit csinált? Elküldte a Fiát, s mi kivégeztük, s ő meghalt. Aztán titokban feltámadt. Aztán felment a mennybe. Ez az a nagy, nagy misztérium, amitől megtáltosodik közleményíró ceruzátok. Ha meg én azt mondom, amit maga Jézus mondott, hogy *Példát adtam nektek. Hogy ahogyan én cselekedtem, ti is úgy tegyetek!* Ha ezt mondom, akkor én csak moralizálok. És ti mit csináltok Kongregációtokban s az egész Vatikánban? Leborulva csodáljátok Isten hatalmas tetteit. S közleményt írtok, amikor én elkezdek firkálni arról, hogy Jézusról csak moralizálva lehet beszélni, és nincs más Jézusról szóló logosz, tudomány, mint a jezuológia, ami bizony moralizálás. Az Útról kell beszélnie. Az Útról, melyen ha sétálunk, eljön közénk az Isten Országá. S ennek a jezuológiának azokról a szegényekről kell beszélnie, akikkel ez a Jézus sorsazonosságot vállalt. De ha erről beszélek, akkor ti felemelitek a ceruzátokat és írjátok, hogy *a krisztológia egyházi megalapozása nem azonosítható a „szegények az egyházával”, mert annak az alapja az apostoli hitben található, amelyet az egyház továbbadott minden nemzedék számára. A teológusnak tudnia kell, hogy a teológia hittudomány, s ha egyébből indul ki, kiteszi magát az önkénynek, és annak, hogy rosszul képviseli magát a hitet.* Herótom van a ti apostoli hitetektől s egyházi hittudományotoktól. Ettől az egész szövegtől én falra mászok. Ebben benne van Jézus egyházi elárulásának kétezer esztendő története. Benne az, hogy mi is keresztre feszítettünk egy hülye moralizálót.

– Ez az a pillanat, amikor Saragozza piacán a nagy inkvizítor felemeli ujját, rámutat Jézusra, s a katonái már viszik is a börtönbe. Viszik, hogy az éj folyamán fölkeresse börtönében Jézust és megmondja neki: *Menj vissza! Amit te akartál, az nem lehetséges.* Ami lehetséges, azt csinálja az egyház és az inkvizíció. Jánosom, vége a párbeszédnek. Kitöltöm poharainkba, ami még benne van az üvegben, megisszuk, s elmegyünk haza.

– És a rezümé, amit összeállítunk?

– Nem állítok össze semmit. Ha a főnök megkérdezi, hogy mire mentem veled, megmondom neki a valóságot.

– Mi az?

– Hogy komplett hülye vagy – már megbocsáss!

SIMONYI GYULA

HÁNY EMBERRE TERVEZTE A TEREMTŐ A FÖLDET?

(„ÉRTED VAGYOK” XVIII évf. 1. szám 2007 február p.5. Wolfgang Kessler: Az éhezés nem végzet – Kétszer annyi embernek lehetne meg a napi tápláléka, mint amennyi jelenleg él a Földön. Az éhezés nem a hiányos élelmiszer-termelés következménye. Az éhezés az elosztás, - és ezzel a hatalom gondja. p. 5. Beszélgetés Jean Zieglerrel: „Hatalmas érdekek forognak kockán” Az ENSZ élelmiszerügyi szervezetének, a FAO-nak a számításai szerint a Föld nehézség nélkül tudna táplálni 12 milliárd embert is. ... A világ közelebb került a szakadékhhoz, de sokan Isten oldalára állnak, hogy megmentsék az emberiséget és a Földet.)

A Föld által eltartható népességet csupán az élelem alapján becsülni iszonyú primitívség. Az élet csak zabálásból áll? S éppen magukat vallásosnak mutató emberek írják így? De még ha csak állati szinten tekintik az embert, akkor sem lehet a táplálék alapján becsülni a Föld eltarthatóságát. Jól ismert a kísérlet: Egy négy-öt négyzetméternyi kifutóba beraknak egy patkány párt. Teljes ellátást kapnak, és nem korlátozzák őket szaporodásukban. A hónapok alatt az állomány egyre jobban kitölti a rendelkezésre álló teret. A létszám növekedésével nő az egyedek agressziója. A territóriumok szűkülésével az állatok egyre ingerlékenyebbé válnak. A túlnépesedett populációban olyan magas lesz az agressziószint, hogy gyilkos dühvel támadnak egymásra, és a nagy részük kihal. Efelé halad most globálisan az emberiség. Lokálisan már jó párszor előfordult. Akik a társadalmi összeomlás mögött nem látják a túlnépesedést, azok felszíneseek. A patkányok sem tanulnak a hibából, és viszonylag gyorsan ismét túlszaporodás jön létre. Megismétlődik a történet párszor. Egyre rövidebb ciklusokban ismétlődik. A szaporodási szokásaikon nem tudnak változtatni, egy dolgot azonban megtanultak, hogy féljenek egymástól. Ennek következménye, hogy az elviselhetőségi távolságon belül mindenkit megtámadnak, és ha lehet, megölik. Így kialakul egy egyensúlyi állapot, amely hosszú időn keresztül fenntartható, a faj jellemzőitől függő egyedsűrűséggel. Ha tehát a szaporodást nem korlátozza sem élelemhiány, sem természetes ellenségek, akkor patkány patkánynak lesz ellensége és a belháború halottainak száma kerül egyensúlyba a születésekkel. Szép kis fenntarthatóság! Ezt szánja a Teremtő sorsul az emberiségnek? Hogy miután tudománnyal sok csatát nyertünk a betegségek és az éhínség ellen (de persze a háborút nem nyertük meg, a túlnépesedés miatt teljes veszteségre állunk), az erőszak halottainak száma legyen egyensúlyban a születésekkel? Csak eddig terjed a tudományunk? Amíg a nemzésben állati szinten marad az emberiség, addig sorsa is az állatoké! (Jelenleg az emberi nemzések FELE a nemző pár szándéka ellenére történik!) A szegényeket már megint becsapja a hazug/buta vallás, a nép ópiuma. Csak egy Isten van, a Teremtő, s csak egy igaz vallás, a Teremtés megértése és tisztelete. Aki nem tanulmányozza a Teremtést, az ne dumáljon, ne hozzon szégyent az igazi vallásra, s ne ámítsa a szegényeket technokrata primitívsegekkel. Kíváncsi lennék, hogy ez a Kessler meg Ziegler a magyar ökolábnym szint felén él-e. Ugyanis ennyi jutna nekik is, ha igazságosság lenne a Földön. Ha pedig megvalósulna, amit állítanak, a kétszer annyi ember,

akkor az indiai átlagszint jutna nekik is. Van fogalmuk a jómódú paradicsomokban élő íróasztal-moralistáknak a valódi világról? Mi mozgatja azokat, akik féltésükkel az elővigyázatosság elvét? Abból mi kár lehet, ha lassul a népességszaporulás? Persze joggal félnek attól, hogy nyugdíjas korukra nem lesz aki biztosítsa megszokott jólétüket. Ez valós félelem, mert a fogyasztói társadalomnak bizony vége lesz. De felelőtlenség ezért pilótajáték-szerűen bepalizni egy további generációt, hogy ne mi járjunk rosszul, hanem ők: legyen elég gyerek, hogy minket tartsanak jól öregkorunkra - aztán a következő generáció majd viselje a még nagyobb túlnépesedés örületét és az elkerülhetetlenül következő, még erősebb fogyás terhét? A FAO élelem-ügyekkel foglalkozik, nem ökológiával vagy szociológiával. Ha azt mondják, 12 milliárd is élelmezhető lenne, az nem jelenti azt, hogy szerintük 12 milliárd ember élni tudna a Földön. Nem feltételezhető, hogy sertés telep-szerűségekre gondolnak, ahol minden embernek jut egy ketrec és elég élelem. Nem feltételezhető, hogy azt gondolják, ehhez érdemes kipusztítani minden ember által nem ehető élőlényt. Már Engels megmondta, hogy noha a Föld véges, mégis végtelen számú embert el tud tartani, mert a tudomány fejlődése végtelen. A szegényeket becsapják az ilyen féleszű technokrata biztatások. Aki a szegényekkel törődik, így teszi föl a kérdést: Miért a gazdagok kiváltsága (volt mindig is) a családtervezés??? Az igazságosság sokmindenre gyógyír, de a fő problémában nem segít. A túlnépesedett régiók igazságosság esetén is villámgyorsan tönkremennének. India duplán túl van terhelve, pedig az indiaiak átlaga csak a magyar fejenkénti ökolábnym negyede. Nem lehet százmilliókat máshová költöztetni (de hová is? lényegében már csak az Amazonas rejt egy kis biokapacitás tartalékot, de az messze kisebb, mint a Föld túlterheltsége). Nem lehet százmilliókat máshonnan ellátni. "Az emberek születésükkor nem hülyék, csak tudatlanok. Hülyévé az oktatás teszi őket." (Russel) Kultúra Anya - fogalmazza máshogy az ilyesfajta oktatást Quinn, de nyugodtan idesorolhatók némely tudománytól tanulni lusta/gögös vallások és mozgalmak is. Bár sokan a Teremtő Isten oldalára állnának, a hadúr istenek, a törzsi, klán, nacionalista, szexista, növekedés-mániás, szaporodást erőltető, követőit jómódúvá tevő, természet-pusztító technokrata, benzingőz-illatáldozatot kedvelő, ember-teremtette istenek helyett.

SZÉPLAKINÉ ERZSÉBET

IMÁDSÁG HÚSVÉTI GYÓNÁS UTÁN

Én Édes Istenem! Hálát rebeg lelkem... tanultam meg egészen kicsi koromban az esti imát. Azóta tudom Uram, hogy hálát kell adnom minden nap végén. Hála Neked! Ifjúkoromtól fogva pedig tudatosak ezek az esti lelkiismeretvizsgálatok. Megtapasztaltam, hogy valóban mindenért hálával tartozom Neked. Hálásan köszönöm az életemet, hogy létben tartottál, hogy megőriztél a Magad számára. Vezettél sok göröngyös úton át és megóvtál a kísértések idején. Ma már látom ezeket az állomásokat, visszatekintve eddigi életemre. Köszönöm a családot, amelybe beleszülettem, a nélkülözéseket, a lenézettséget, később a sok betegséget-műtéteket. Ezekkel mind erősítettél és segítettél lelkem érzékenységét a mások bajának észrevételére. Hála érte! Köszönöm, hogy ifjúságom elején találkoztattál két Neked szentelt életű emberrel,

akik hitelesen tolmácsolták felém az evangéliumot, ezért példaképek számomra. Úgy érzem kivételes kegyelme ez életemnek. Hálásan köszönöm, hogy megajándékozta különleges kegyelmeddel, amikor megtapasztalhattam minden addigi érzést fölülmúló szeretetedet. Jóságos Atyám, bocsásd meg mostanában oly gyakori reményvesztettségemet, elerőtlenedésemet! Sokszor voltam elégedetlen másokkal szemben, mert nem úgy mentek a dolgok, ahogyan azt én jónak láttam. Meg kell engednem másoknak, hogy saját lelkiismeretük szerint cselekedjenek. Hagynom kell elkövetni mindenkinek a maga hibáit. A mélypontról úgy is fölismer majd Téged, hiszen nincs más kivezető út Rajtad kívül. Még ha fájdalmas is végignézni a biztos vesztébe rohanást, meg kell maradni az egyszeri figyelmeztetésnél, hogy ne vállalj bűnrészessé. Engem pedig szabadíts meg a végső elkeseredés kísértésétől! Amikor igazságtalan bánásmód ér és meg nem értetség, vagy egyedüllét vesz körül. Ilyenkor legyen nekem elég a TE kegyelmed! Nem ígértél más sorsot a Téged követőknek sem, mint amilyen a Tied volt Uram. Az ideig-óráig tartó szeretgetés, a talmi megbecsültség nem azonos ár azzal, amit akkor kapunk meg, ha mindvégig kitartunk. Már több mint a fele eltelt, mert ugyan ki él száz évig?! Morus Tamás szavaival "mi az az 50-60 év, egy egész örökkévalósághoz képest". Istenem, kezedbe helyezem további sorsomat és enyéim életét, mert Nálad vagyunk a legjobb helyen, tégy velünk akaratod szerint! Amen

KEREKASZTAL

NAGY BÁLINT

PARADOX GONDOLATSZIKRÁK

a páter legújabb füzetének olvasása közben

Bulányi György írásait, vagy prédikációinak sztenogramjait olvasni, különösen rendszerelvű gondolkodó számára, mindig élmény. Akkor is, ha különböző műveinek, gyűjteményeinek összehasonlítása a közvetlen következtetésre, tehát cselekvésre vonatkozó indukciójának elég tág határok közötti ingadozását fedezi fel. Ha nagyon odafigyelünk rá, azt is megállapíthatjuk, hogy ennek oka a Páter korának teljesen ellentmondó, szeizmikus érzékenysége a közelmúlt és jelen történéseire. Vagyis Bulányi páter – a maga aktív szellemi életének utolsó percéig folyamatosan változni fog, önmagához viszonyítva is. Ez permanens önszembesítésének, létező álláspontjának a történések szűrőjén történő állandó szelektálásának törvényszerű eredménye. Ugyanakkor a szándékolt didaktikájának eredményeként tervezett cselekvésgerjesztés, kítűzött céljának hullámmása – belső vívódásokra valló ingadozásnak, sőt néha ellentmondásának oka.

Olvasás közben, gyors olvasás esetén fókuszálók csak a szövegre. Vagyis szellemi tevékenységem ilyenkor csak a szöveg felfogására, megértésére szorítkozik. Normális olvasásnál azonban – saját, azonos témában létező ismereteim és alapjukon kialakult saját álláspontommal szembesítve – mintegy ellenőrzöm a szöveget. A tudatalattim határán jóváhagyó, kételkedő, vagy ellenkező gondolatszikkre vagy reflexek gerjednek.

A Páter írásainál és mondanivalójánál azonban gyors olvasás szóba sem jöhet. Mondanivalójának dinamikája, folyamatos belső dialektikája sokkal nagyobb szellemi amplitúdókon mozog annál, minthogy a gondolkodó,

nemcsak befogadó jellemű, olvasóban ne keltene szellemi reakciókat. Rövid ismeretségünk ellenére, be kell vallanom, hogy elfogult vagyok a Páterrel kapcsolatban. Ennek okait most nem lenne feladatirányos részletezni.

– Az első és legáltalánosabb ösztönös szellemi gerjedésem az, hogy ha a Páter a történelmi középkorban születik, az eltelt ötven évben betöltött egyházi státuszában, életét nagy valószínűséggel máglyán fejezi be. Aligha tudok azonban megjelölni olyan kort, amikor az egyházat működtető klérus hihetetlen bonyolult dogma-függönyű színpadán nem ejtették volna bele a sűgőlyukba. A nyilvánosan és tanúságtétellel kinyilvánított fausti jellemet egy hit-téglából, a „beavatottak” kasztjával épített, hegemon uralmú, oligarchikus, irtalmatlan keménységgel zárt szervezet természetéből eredően nem viselhet el. Annál kevésbé, minél inkább elszánt, hogy a történelmen átívelő szellemi hatalmát bármely eszközzel fenntartsa. Jaj ennek az építménynek, ha a téglá, a hit nem valódi. Vagyis ha nem a feltétel nélkül befogadott dogma benne a ragasztó. Itt értem ahhoz a didaktikai ponthoz, amikor kommentár nélkül le kell írnom a páter prédikációinak olvasása közben gerjedt tudatközi, rendszerelméleti álláspontomból származó gondolatreflexeimet. Ezeket egy könyvszerető ember szemében nem eléggé elítélhető módon vagy az írás margójára, vagy bármire, ami elém kerül és fehér, rástzenografálok.

Az első szikra, hogy a páter hitet hirdet, vagy meggyőződést gerjeszt? Szerintem a feltétel nélkül befogadónak van hite, a kételkedő tudósnak alternatív meggyőződése lehet. Hit – tudomány – kétség azonos témában megfér-e együtt? Világszemlélet és szakmai diszciplína valahogy illeszthető. Lássuk pl. Dr. Papp Lajost, a kiváló szívsebészt és mélyen hívő embert. A datális szintű funkcionális anatómia, mint szaktudás összeegyeztethető a teremtésben való hittel. De az, aki fel meri tenni a kérdést, hogy Jézus tényleg feltámadt-e, vagy hogy nős családapa volt-e, az a klérus által a maga hallgatástörvénye alatt betömörített és nyelhetővé csiszolt alapdogmát bontja meg. És jaj a hitpiramisnak, ha a plebsz elkezd kételkedni. Különösen egy olyan világban, amelyben a profit tömegének 70%-át spekulatív blöffel, vagyis hazugsággal vagy csalással nyerik. Nem értékteremtéssel. Ennek megfelelően gazdasági (piaci) siker elvévé vált a pókerjátszma alapelveként ható bizalmatlanság.

- A hit ott hal meg, ahol a kétség születik;
- A tudomány addig él, amíg a kétség. Egymás nélkül nem létezhetnek;
- A gondolkodónak meggyőződése van, nem hite. Még akkor is, ha az hamis;
- Kételkedhet-e egy hívő katolikus, vagy addig az, amíg hisz;
- A páter a klérussal vagy az egyházzal, mint rendszerrel vitatkozik;
- Volt-e egy szervezetrendszer, amely regnálása területén és idején több bűnt követett el, mint a klérus;
- Hol fejeződik be a klérus, és hol kezdődik a vallás, mint világfelfogás, vagy annak dogmái alapján kialakított, tömegmagatartást szabályozó isteni parancsolatnak az elfogadása;
- Ennyi végzetes tévedés és hiba után, melyet az egyház elkövetett, milyen más intézmény lett volna képes fennmaradni? A dogmáknak vagy az alkalmazkodásnak volt-e ebben nagyobb szerepe? Vagy a dogmák állandósága lefelé és az alkalmazkodás felfelé, vagyis a

kard és kereszt egymás kihasználásáról szóló szerződése a megmaradás pillére?

– Mit kezd azonban az egyház, egy emberi ösztönszintre degradált és orientált globális hatalommal, amely értéknélküli, gazdagságilag virtuális papírtömeggel vásárolja fel a világot minden tényezőjével és magával az emberrel együtt, amelyben azonban minden módszer és eljárás ellentétes az elfogadott isteni parancsolatokkal. Miközben egész felfoghatatlan nagy hatalma azon múlik, hogy az emberiséggel el tudja-e hitetni, hogy bankok által kreált toalettpapírja érték. Meddig tűrhet ez a hatalom a maga természetével ellentétes erkölcsi szabályokat és magatartást hirdető más világszemléletet hirdető hatalmakat. És mivel az egyház nem, vajon a vallás, a maga ösztönösségéből fakadóan megütközik-e ezzel, vagy a békesség jézusi jelszavával, isten bárányaként engedi magát a vágóhídra vagy pusztulásba vinni, vagy programozott eunukká klónozni? A végletekig koncentrált tőke néhány „tulajdonosának” kiszolgálójaként?

– Ha jól sejtem Makovecz úrnak is, nekem is az a nagy kérdésem, mire bátorítsuk az embert. Bármely áron védje meg magát még időben, amíg még van emberi mivolta, vagy tíz évenként két milliárdja haljon éhen, vagy elpusztításra kerüljön? Amit meghagynak, az meg egy klónozott falanszterben váljon végrehajtó automatává?

– Kimenjen, tehát az utcára és védje magát, amíg még van emberi formája, vagy az engedelmes Jézus türelmével várja halálát, megváltva mindenki által most már önmagát.

– Tudós tehát Bulányi páter vagy igehirdető. Dogma az ige vagy alkalmazott életelv. Még nem tudtam eldönteni, de hogy napok, hetek óta ezen (is) töprengek, a páter prédikációinak tulajdonítom. Mi lenne, ha Ő döntené el? Budapest 2007-04-01 Dr. Nagy Bálint – egy nem ateista, de sajátos világfelfogású plebejus.

BULÁNYI GYÖRGY

HIT, TUDÁS, MEGGYŐZŐDÉS

Kedves Professzor Úr! Nagy megtiszteltetés számomra, hogy olvasod Naplóimat. Reflexióid pedig váratlan ajándék. Köszönöm kérdéseidet. Megpróbálok válaszolni rájuk.

Tisztáznom kell, mily értelemben használom a *hit*, *tudás*, *meggyőződés* szavakat. A hit értelmi (kognitív) bizonytalanságot jelöl (Azt hiszem, hogy félnyolc van), a tudás értelmi bizonyosságot (Szent István 1038-ban halt meg), a meggyőződés meg akarati-érzelmi (egzisztenciális) bizonyosságot (A valamelyik ...izmus győzelmére ráteszem az életet). Ezt az akarati-érzelmi bizonyosságot is mondja nyelvünk hitnek, s ez a fajta hit-bizonyosságunk támaszkodhat értelmi bizonytalanságra meg bizonyosságra is. A tudás ($a^2+b^2=c^2$) ritkán fejleszt életünket arra rátevő bizonyosságot. Ez a fajta bizonyosság inkább az értelmi bizonytalanság talaján születik meg.

Így a vallás javarészt olyanokat állít, amik elé odakívánczik az értelmi bizonytalanságot megengedő szavunk: *Hiszek egy Istenben, mindenható atyában...* Értelmi bizonyosságunk az ilyesfélékben szükségképpen nagyon is korlátozott. Szükségképpen, mert Isten létezését, léttartalmát nem tudjuk laboratóriumi eszközökkel vizsgálat tárgyává tenni. Aki az akarati-érzelmi bizonyosságot ki akarná zárni életéből (tehát aki csak tudós akar lenni), nem szólhat hozzá az embert érdeklő kérdések igen jelentős részéhez (politika és vallás).

Magam olyan ember vagyok, aki vallásos nevelésben részesültem, és a '40-es évek második felében arra a

meggyőződésre jutottam, hogy az evangéliumokból megismerhető *jézusi tanítás alapján lehet* (az evangéliumok nyelvén görög nyelvén) *megmenteni* (sódzein), magyarul: *üdvözíteni* (üdvé tenni) az *embert*. Mégpedig evilágon is, és remélt odatüli életünkben is.

A hit és kétség – értsd: az akarati-érzelmi bizonyosság és az értelmi bizonytalanság – a fentiek következtében tejtestvérek. A tudomány a kétség, az értelmi bizonytanság világa. A politika és a vallás az akarati-érzelmi bizonyosság világa. A tudós megfoszthatja magát az akarati-érzelmi bizonyosságtól – s ennek következtében agnóosztikus lesz vallásban, politikában. És lehetséges számára a másik út is: vall valamit értelmi bizonytalanságai ellenére is, mert ember, mert érdekelt a laboratóriumi ellenőrizhető dolgokon kívüli tárgyokban is.

Hit annyiféle van, ahány ember. Embertársain hitével szemben szükségképpen fenntartásaim vannak. A vallásoknak krédójuk van, melyet elfogadnak azok, akik beállnak valamelyik vallás tagjai közé. Ez az elfogadás sem számolja fel azonban saját, egyéni hitüket. Valamennyi eltérést a krédótól még elvisel a vallások papi uralma (hierarchia). Ha akkora az eltérés, hogy nem viseli, akkor meggyújtja, ha teheti, a máglyát. Ha nem teheti, akkor csak kiközösít, esetleg felfüggeszt. Mindegyik vallás vezető rétege biztosítja a tagságot, hogy a felkínált krédó tartalmazza, mégpedig tévedhetetlenül, az egyetlen isteni igazságot.

A trón és az oltár szövetsége – az államhatalom szövetsége egy vallással. Az előző mondatban a hatalom, a trón erőszakszervezetet jelent. Hogy a hadvezető fejedelem, vagy a győzelemre természetfeletti erőket mozgósítani akaró pap-e a felelős a háborúk halottaiért – irreveláns, mert mindkettő teljes erővel dolgozik a győzelemért. Egyhasiak.

A történelem azt mutatja, hogy van igényünk vallásra is. Ma is, ha fogy is az igénylők száma. Nem tud egészen elfogyni, mert vannak kérdéseink, amelyekre nincs értelmi bizonyossággal adható válasz, s valakik igénylik az akarati-érzelmi bizonyosságot. Bármikor fordulhat a jelen helyzet: növekedhetik a vallást kívánók száma.

Az egyház embereket jelent, a vallás pedig hittartalmat. A kettő össze is tartozik: emberek adott hittartalmat gondolnak igaznak. Egyház vagy vallás tehetetlen a globális hatalommal szemben. A globális hatalom azon épül, hogy az ember gazdagabb akar lenni mint embertársa. Ezzel a hatalommal szemben csak az tehet valamit, aki elvégzi magán a Jézustól is tanított gondolkodás- és magatartás-átalakítást: nem a Mammon az istenem, nem akarok belőle többet, mint amennyi a másik embernek jut, hanem adni akarom a másiknak a magam anyagi és szellemi javait. Aki ezt elvégzi magán, az ki fog vonulni ebből a globális világból, ahogyan pl. Jézus is becsukta a maga názáreti faüzemét. Jézus nem volt engedelmes, három év alatt kivívta maga ellen az akkori urak gyilkos haragját. Jézus nem hallgatott senkire, csak a szívében (lelkiismeretén) keresztül beszélő Atyjára, s nem gyűjtő hadsereget kénytelen volt türelmesen elviselni a keresztre feszítést.

A '40-es évek első felében jártam egyetemre, posztgraduálisan az 50-es években csak Gyűjtő politikusai fejlesztettek, a 60-as években meg a nép: a szállító munkások, s 60 esztendőn keresztül egyfolytában a Bokor tagjai, akiknek egyik legfőbb jellemzőjük, hogy nem hazudnak. Ezek alapján mondom magamról, hogy annyi-amennyi megszerzett tudás alapján, államtól-egyházamtól

megrettenthetetlenül mondom azt, amit én Jézus tanítványaként az embert idelent és odaát megmentőnek, üdvözítőnek gondolok. Jézus azt, amit tanított, igének mondta. A tanító tevékenységét hirdetésnek is nevezte. Az ő tanítványának, tehát igehirdetőnek gondolom én is magamat. Hogy mennyi tudással rendelkezem, bárki megállapíthatja.

Dogmának nevezem a vallásoknak a tévedhetetlenségi igényvel megfogalmazott hittételeit. Az ilyeneket le kell írni. Jézus nem írt le a maga tanításából egy betűt se. Nincsenek dogmái. Magam írok. Meg is fontolom, amit írok. De bármikor módosítok szövegemen, ha tanulok valamit, ami módosításra készítet. Hogy Jézus igéi alkalmazott életelvek voltak-e, úgy gondolom, hogy igen. Az elve az volt, hogy Isten mindenkit szeret, s mi az ő gyermekei vagyunk. S ezt az elvet alkalmazta Jézus az élet legkülönbözőbb helyzetekben. Példázatok formájában tette: szántóföldbe rejtett kincs, tékozló fiú, irgalmas samaritánus, stb. Azt hiszem, hogy az én igehirdetésem is a jézusi életelv alkalmazására irányuló törekvés.

Még egyszer nagyon köszönöm leveled, az Isten áldjon meg érte! Bulányi György

UJHÁZY ANDRÁS:

KÖZHELYSZÓTÁR

Minden kornak, minden szakterületnek megvannak a maga közhelyei. Olyan tartalmakat veszített kifejezések, amelyek arra hivatottak, hogy eltakarjanak valamit: ürességünket, fantáziatlanságunkat, hozzá nem értésünket. Azt a látszatot igyekeznek kelteni, hogy szakértői vagyunk a témának, pedig. Az idei tanévindítás alkalmával részt kellett vennem néhány konferencián. Az előadásokat figyelve gyűjtöttem néhány ma használt oktatási közhelyet. Ezeket szeretném itt hozzáfűzött gondolataimmal közreadni. Céloom nem a téma teljes kifejtése, hanem a figyelem felhívása: Merjünk a dolgok mélyére nézni!

TUDÁSALAPÚ TÁRSADALOM

A számítástechnika, az internet elterjedésével alapvetően megváltozott az emberek információhoz jutásának lehetősége. Néhány kattintás, és minden adat a rendelkezésünkre áll. Az így kialakult helyzetet jelzi az, információs társadalom; vagy a tudásalapú társadalom; kifejezés. De vajon valóban megnőtt-e az emberek tudása az informatikai korszakban? Valóban gazdagabbak lettek-e? A válaszhoz először a tudás fogalmát kell tisztázni. Sokan azt hiszik, a tudás egyenlő az adatok, információk ismeretével. Ez az elképzelés nem veszi figyelembe, hogy a puszta adat még nem hordoz jelentéstartalmat. Jelentést attól kap, ha olyan környezetben jelenik meg, amelyben értelmezni lehet. Azaz ha olyan korábbi tapasztalatból, tudásból álló háló áll rendelkezésre, amelyhez kötni lehet. Ez a minden emberben benne levő tudás-struktúra az, amely végső soron meghatározza gondolkodásunkat és a bennünket ért benyomásokra adott válaszainkat. Így egy-egy információ számomra való fontosságát is döntően befolyásolja. Ennek a tudás-struktúrának a felépítése a nevelés igazi feladata. Ki kell alakítani minden egyes tudáselem kapcsolatát a nagy egésszel. Ez rengeteg reflexióval, értékeléssel jár, ami ugyanakkor nem csupán értelmi, hanem erkölcsi folyamat is. Minden egyes elem mellé akarva-akaratlanul érzelmi motívumokat is kötünk, ami által elhelyezzük egy számunkra fontos értékskálán. Ez egyben erkölcsi értékelést is jelent. Ha mindez nem történik

meg a diákok tanulása során, tudásuk atomizált lesz. Hiányzik belőle a rendező elv. Lehet, hogy egy-egy részterület kiváló művelői lesznek, de a háttérből hiányozni fog az az emberi tartás, amely az egészet összefogja és igazolja. A tudás önmagában nem érték. Attól válik azzá, hogy hogyan, mire használja fel az ember. Ez viszont túlmutat a tudományon, és elvezet bennünket az erkölcs, a világnézet világába. A mai iskola-rendszer mégis olyan irányba halad, amely egyre kevésbé engedi kialakulni ezt a tudás-struktúrát: a tudást atomizált szaktudásra szűkíti le. Gyakorló pedagógusokként folyamatosan azt tapasztaljuk, hogy a diákok egyre kevesebbet tudnak, egyre kevesebbet bírnak megtanulni. Egyes területeken ugyanakkor jóval nagyobb a követelmény, mint egy generációval korábban, viszont a rendszerezés elmarad. Ezért a tudásalapú társadalom pont a valódi tudás hiányának a kifejezése. Olyan társadalom, amelyikben már nem természetes a valóban tudással rendelkező ember. Megfigyelhető, hogy mindig akkor válik egy fogalom divatszóvá, amikor annak tartalma veszélyben van. Így ünnepezzük a nők napját, a Föld napját, a pedagógusnapot, a gyereknapot stb. Most; úgy látszik; a tudáson van a sor.

KOMPETENCIA

Kompetencia alatt általában képességet értünk. Olyan tudást, amelyet aktívan tudunk használni. Ez a tudás nem csupán elméleti ismereteket, hanem tanult, kifejlesztett képességet is jelent. A tudással összefüggésben szó volt már róla, hogy mennyire fontos az a háló, amelyen elhelyezünk minden ismeretet, új információt. Ugyanez érvényes a kompetenciára is. Az egyes képességeinket ez a háló szervezi egységbe. Nem engedi, hogy egy-egy kifejlesztett képességünk önálló maradjon, hanem beilleszti személyiségünk egészébe. Amikor a kompetenciaalapú oktatásról beszélünk, erről semmiképpen nem szabad elfeledkezni. Hiába tanítom meg a diákot írni, ha nem lesz mondanivalója, azaz, ha nincs a személyiségének olyan kiforrott struktúrája, amely gondolatait, képességeit egységbe foglalja. Ma a kompetencián sokszor azt értjük, hogy az illető a mindennapi életfogyasztói világában el tud igazodni. Ezért fordulhatott az elő, hogy a két éve lezajlott kompetenciamérés szövegértési feladataiban reklámok elemzése, felvételi hirdetés és hasonló, az irodalomtól teljesen távol eső szövegek szerepeltek. A matematika feladatokat is ez a szellem hatotta át. Miközben ha egy diák megérti Petőfi, Vörösmarty, Ady vagy Pilinszky verseit, annak semmi gondja nem lehet a reklámok, a felvételi hirdetések értelmezésével sem. Mindezzel nem a meglévő oktatási problémákat akarom megtagadni, hanem arra szeretnék rámutatni, hogy nem jó helyen keressük a megoldást. Ameddig nem a diákok teljes személyiségének kifejlesztésével foglalkozunk, ameddig otthon a családban nem tanulják meg az alapvető emberi érzelmeket, amíg nem tanulnak meg rendszeresen beszélni és beszélgetni, ameddig kérdéseikre nem kapnak személyes választ, csak a médiából való konzerv-megoldásokat, addig ezt a kérdést nem lehet megoldani.

KORSZERŰ TUDÁS

Sok folyamatot ezzel igazolunk: korszerű. Úgy tűnik, ez az indok akkor kerül elő, ha józanésszel nehezen indokolható az adott jelenség. Ha tudjuk, igazából nincs rá szükség, ha nem jó irányba vezet, ha erkölcsileg nem indokolható; ugyanakkor a világ nyomásának nincs erőnk ellenállni, ha félünk a komoly állásfoglalástól, ha a jelenség mélyén meghúzódó igazi folyamatok megértése komoly szellemi erőfeszítést igényelne, akkor elbújunk e mögé a

megkérdőjelezhetetlen jelző mögé. De ez a szó magában rejti saját bukását. Ami ebben a pillanatban korszerű, az a következőben már a múlté, túlhaladott. Tehát aki mindig korszerű akar lenni, az örökké rohanhat a pillanat után. Ki van szolgáltatva minden divatnak, a szellemieknek is. Ezért a korszerű tudásra való törekvés igazából csak a munkaerőpiaci szempontból minél jobban eladható tudást jelenti. Ha nincs megalapozott, maradandó tudásunk, a korszerű tudásunkat elsodorja a kor szele. Holnapra avittá válik, amely a lomtárba kerül. Mindebben a legnagyobb baj az, hogy a korszerűség fogalma kiiktatja az erkölcsi állásfoglalást, pontosabban helyettesíti azt. Nem az a kérdés, hogy az adott jelenség az ember valódi javát szolgálja-e, ezzel több, jobb, igazabb lesz-e az egyén és a közösség, végső soron az üdvösségünket szolgálja-e, hanem megfelel-e a korszellem vélt vagy valós elvárásainak. De ki irányítja a korszellemet? Érdeke-e az erkölcsi megmérettetés? Mi a korszerűség mozgatórugója? Régi korok történelmét, szellemi folyamatait tanulmányozva fontos következtetésekre juthatunk, és választ adhatunk ezekre a kérdésekre.

VERSENYKÉPESSÉG

A korszerű tudás természetesen versenyképes. De milyen maga a verseny? Ha a mai sportot vizsgáljuk, amely minden más versenynek jó tükre lehet, sok aggasztó jelenséget látunk: csak a győztes számít, a győzelemért minden eszköz bevethető, média és üzleti érdekek diktálnak, és természetesen ott a doppingolás. De mi lesz a kiöregedett, a kevesebb sikert elért versenyzők sorsa, ki emlékszik rájuk? A tudás és a piaci verseny világában is megtalálhatók e kérdések analógiái: gátlástalan karriervágy, a csak egy szűk területre koncentráló, minden mást kizáró szakbarbár tudás, az erkölcsi kontroll alól kiszabadult tudomány, a kevésbé sikeres emberek leírása. Mindez azt eredményezi, hogy az egyén, ha van jobb, azonnal lecserélhető, az idős ember már nem számít, munkát alig talál. Az emberek elbizonytalanodnak tudásukban, mesterségesen; pörögnek, vagy mellőzöttek lesznek. Senki sem lehet biztos tudásában, ismereteiben, tapasztalataiban. Ennek következménye, hogy a tananyag is relativizálódik. Az ismeretek versenye olyan fejlődési ütemet kényszerít a világ minden területén a társadalomra, amely emberileg már nem követhető. Az ember érzelmileg belefárad. Korunkban egyszerre van jelen ez a kettős hatás: a minden újra való állandó kihagyozottság és a minden újtól való csömör. Ez az egyes emberben meghasonlást, kiábrándultságot okoz. A megélhetés mégis rákényszeríti, hogy részt vegyen ebben a versenyben.

ÉLETHOSSZIG TARTÓ TANULÁS

A fentiekből következik, hogy az embernek folyamatosan kell tanulnia. De nem mindegy, hogy mi ennek a tanulásnak a hajtóereje és célja. Ma az élethosszig való tanulás annak kifejezése, hogy bárki, aki feleslegessé vált a munkaerőpiac egyik területén, a megfelelő átképzés után másutt bevethető legyen. Tehát mindez a létbizonytalanság takarója. Nincs köze a tudásvágyhoz. Az ember életének természetes ritmusa van. Míg fiatal korban mindig újabb dolgokra vágyik, fogékony a legújabb technikai vívmányokra, addig az idősödő ember már a meglévő tudását szeretné megszerezni, nem kíván megszokott világából kitörni. Éppen ezért az élethosszig tartó tanulásnak ez a módja természetellenes. Az ember neurológiailag is egyre jobban behatárolódik, már; nem fog olyan jól az agya;. Szomorú látni, ahogy a társadalom lemond az idősödő emberekről, ahogy rájuk erőlteti ebben

is, hogy fiatalok maradjanak, és csak keveseknek engedi meg a bölcs öregkort.

INTEGRÁLT OKTATÁS

Miközben a társadalom egyre kevésbé tudja kezelni a lemaradókat a mind kielezettebb verseny miatt, magukat megnyugtató kitalálták az integrált oktatást. Az elv látszólag szép: ne szakadjanak ki a bármilyen módon más nevelést igénylők a többségtől. De a gyakorlatban mindez nem működik. Mind a tanulási gondokkal küzdők, mind a nehéz szociális vagy etnikai háttérrel rendelkezők speciális törődést igényelnek. Más szakértelemmel kell feljűk fordulni, mint a többiekhez. Más ritmusban haladnak, más követelményrendszer között fejlődnek jól. Bár szép gondolat, hogy így a többség toleranciát tanul, a valóság ezzel szemben az, hogy a kényszeres integráció csak ellentéteket szűl. Az egyszeri pedagógust pedig olyan feladat elé állítja, amelyet nem tud teljesíteni. Így nemcsak a lemaradó nem kapja meg a neki szükséges törődést, hanem a többség sem. Máshol kell keresni e gyerekek integrációjának lehetőségét. Sajnos sok esetben azért bízzák a szűlők szakemberre a különleges nevelést igénylő gyermeküket, hogy a problémát távol tartsák maguktól. Mások viszont nem akarnak tudomást venni a gondokról, és személyes sértésnek veszik, ha a pedagógus azt ajánlja, hogy vizsgáltsák meg a gyermeket, esetleg vigyék el egy speciális iskolába. Pedig a helyzet tudomásul vétele az első lépés az integráció felé. Ezután következhet az, hogy megtanulunk együtt élni, dolgozni velük. De ezt nem csak az iskolában, hanem otthon és a társadalom minden más területén együttesen lehet eredményesen megtenni. Amíg ez nem történik meg, addig az iskola nagyon keveset tud elérni.

MINŐSÉGBIZTOSÍTÁS

Régen az emberek beszéltek egymással. Munkájukat tisztességesen, nagy szakértelemmel végezték. Kinézték maguk közül, aki nem így dolgozott. Mára mindez a múlté. A tartalmas beszélgetésekre egyre kevesebb az idő, és a jó munkának is kevés a becsülete. A lényeg: valahogy; meglegyen, és sok pénzt markoljak fel érte. Ám ez visszaüt. Ezért találták ki a minőségbiztosítást. Továbbra sem beszélgetünk elmélyülten egymással, csak kérdőíveken mérjük fel elfogadottságunkat, értékeliük egymást. Személytelenné válik minden. Közben papírt gyártunk, egyre több papírt. De legalább az igazi gondokra nem kell odafigyelni! Van-e kiút? A személyesség, az erkölcs, a tisztesség, a felelősségvállalás, az egymás elfogadása, még a hibáinké is. Ezek serkentenek megalapozott munkára. A tanárnak egyetlen igazi munkaeszköze van, saját maga. Hiába bármilyen szép rendszer, ha a tanár személyisége beteg, szétesett, gyenge, vagy valamilyen irányban túlzó, minden erőfeszítése kibicsaklik, munkája nem lesz eredményes. Ha valóban minőséget szeretnénk biztosítani iskoláinkban, a tanárok képzését, továbbképzését kell megerősíteni. Nemcsak szakmai oldalról, hanem a személyiség vonatkozásában is. De nem kizárólag mai divatos tréningekkel, hanem az egyház, a kultúra több ezer éves hagyományára támaszkodva. Ehhez kell elegendő pénzt és időt rendelni, és erre kell a tanároknak felébreszteni az igényt. Egyetlen minőség van: az ember. Az ember, aki biológiai, szellemi, társadalmi és transzcendens lény. Ezért a gyermek nem a fogyasztói társadalomé, ő Isten képmása. Ennek tudatában kell emberré nevelnünk minden gyermeket.

(*Forrás: Mester és Tanítvány, 2006. január*)

KOVÁCS LÁSZLÓ

NEVELÉSI ELVEINK

Jancsika bottal veri a kislányokat. Anyukája végre rászól Jancsikára: Ejnye, Jancsika! Védekezésül odafordul a kislányok anyjához: Jancsika egy kicsit pajkos. Majd hozzát teszi: Félek, hogy ha rászólok, megsebzem a lelkét. Jancsika kb. öt éves. Ki tudja, felnőve nem az ekkor kapott sebbel a lelkében tör-e be egy házba, vagy lóg meg szülei pénzével, hogy most már ne verje, hanem szeresse a lányokat. Ezt az írást azoknak a szülőknél és nevelőknek figyelmébe ajánlom, akik a gyermeknevelésben helytelenül értelmezték vagy még ma is helytelenül értelmezik a szeretet, szabadság és szelídség fogalmait. Nagyobb tragédiák megelőzése céljából érdemes újra átgondolni nevelési fogalmainkat és elveinket.

Kutatva könyvespolcomon, kezembe került két könyv. Az egyik könyv hátulján többek között ezt olvasom: „Vissza kell szorítani a szabadságtörekvésnek, eredetiségnek álcázott fegyelmezetlen, önző magatartás elfogadását, helyeslését. Legyen annyi erkölcsi bátorság, önértékelésen alapuló eltökéltség minden nevelőben, minden felnőttben, hogy sose helyeselje megalkuvó módon a helytelen viselkedést” (Dr. Kozéki Béla: A fegyelmezett személyiség kialakítása. Tankönyvkiadó, Budapest, 1987).

A másik könyv ajánlása kicsit más: „A demokratikus szellemű megújulás érezteti hatását a könyv rokonszenves hangvételén. A konzervatív tekintélyelvű neveléssel szemben, fejt ki a gyermekek feltétlen emberszámba vételének kívánalmát” (Dr. Hermann Alice: Emberré nevelés. Tankönyvkiadó, Budapest, 1986).

A két, csaknem ellentétes nevelési típusú könyvet kezemben tartva szeretném megfogalmazni saját álláspontomat, kicsit provokálva is a vitát. Hiszen gyermekeink és ifjúságunk, vagyis a jövőnk múlik azon, hogy helyes nevelési elveket alakítottunk-e ki magunkban és segítettünk-e felszínre egymásban.

1. A gyermeknek rossz a fegyelem?

Sok olyan szó van, amit gyermekkorunkban illetlenség volt kimondani, ma azonban pirulás nélkül kimondják és leírják. Ezek helyett viszont más kifejezések váltak illetlenné. Így ma társaságban ki nem mondanánk olyan csúnya szavakat, mint „fegyelmezés” vagy „fegyelem”. Hogyan is mondanánk ki ilyen konzervatív fogalmakat amikor mi szabad, nyíltan gondolkodó gyermekeket akarunk nevelni, akik elégedetten és derűsen nőnek fel, és nem akarjuk gyermekeinkre kényszeríteni a fegyelmet, betörni őket, szolgálékúvá tenni és megnyomorítani egész életükre. Van egy tévedés, amely más tévedések alapja lett. Az alaptévedés az, hogy a gyermeknek rossz a fegyelem. Ebből következtetve állítják egyesek, hogy nem szabad a gyermekre kényszeríteni a fegyelmet. Innen kezdve már csak a kényszerről folyik a vita és a fegyelemről magáról meg is feledkeznek. Más a fegyelem és más a kényszer: kényszeríteni valóban személyiségromboló, fegyelemre nevelni személyiségépítő, hisz a fegyelem segíti a személyiségfejlődést. A fegyelem ugyanis nem szabadságkorlátozó, hanem szabadságszabályozó tényező. A fegyelem a dolgok olyan rendszere, mely elősegíti valamilyen cselekvés biztonságos, sikeres végrehajtását, legyen az ismeretszerzés, érzelmi vagy erkölcsi fejlettség megszerzése, valamilyen munkafolyamat elvégzése, egy manőver végrehajtása vagy maga a gyermeknevelés. A fegyelem biztosítja a szabad és biztonságos cselekvést. Éppen ezért a fegyelmet és

szabadságot szembeállítani megtévesztő. Ebből következik, hogy a gyermekek és felelős nevelők a szabadságot és a fegyelmet választják. A gyermeknek ugyanis szüksége van a felnőtté válásban a felnőttek bátorozott segítő irányítására. A gyermeknek nem jó, ha a szülők, a felnőttek feladják tekintélyüket, a rendre, fegyelemre nevelést. Ezt bizonyítja a járműveken zajló „szemtelenégi kampány”, amit tizenévesek produkálnak a felnőttek bosszantására. Hangoskodnak, ízléstelenkednek, lökdösődnek stb. A felnőttek pedig hallgatnak. Félnak a fiataloktól? Egyértelmű, hogy ezek a neveletlen gyerekek önmaguktól félnak, bizonytalanok. A hecc mögött, annak kiprovokálása húzódik meg, hogy „szóljatok már ránk!”, fegyelmezzetek, segítsetek fegyelmezzetnek lenni.

2. Szigor vagy engedékenység?

„Ideje, hogy megállítsuk az inga örökös lengését” (H.J. Eysenck). A nevelésben az inga szigor és engedékenység közt mozog szüntelen. Ezt váltogatják a szülők és nevelők. Ezt a két végletet, a drilt és engedékenységet kell elkerülni, vagyis megállítani az ingát. A drill ugyanis mindenkit neurotizálhat, az engedékenység pedig mindenkinél fokozza a normaszegés veszélyét. Az ingát éppen azért kell megállítani, mert mindkét szélső kilengés káros az egészséges, fegyelmezett személyiség kialakulása szempontjából. Az alapvető baj tehát az, hogy nem ismerjük a nevelésben a mértéket. Azt, hogy nem ellentétes végletek közt kell csúszkálnia a nevelésnek, sőt nem is ellentétes eljárásokat kell váltogatnia, hanem ezek egységét létrehozni. Ez azt jelenti, hogy a végletek közt nem a középutat kell megtalálni, mert ez adott esetben értelmetlen is. Például miért kellene a kedvességet és határozottságot mértéktartóan kerülnünk? Hiszen éppen ez a kettő a mérték, amit együtt kell alkalmazni a nevelésben. A kettő együtt adja a fegyelemre nevelést. A fegyelemre nevelés tehát nem azt jelenti, hogy az engedékenységtől a szigor felé akarjuk lökni az ingát. Éppen ellenkezőleg: kilengések helyett egészséges mértéken akarjuk tartani a nevelést. Vagyis a gyermeknek biztosítjuk a kellő meleget, amire kötődése miatt szüksége van, egyben biztosítjuk azt a szabad mozgásteret is, amire függetlenségigénye kielégítésére szüksége van. Természetesen ez a mozgásteret a gyermek fejlődését biztosító szabadság tere és nem a normaszegő szabadosság.

3. Melyik nevelési típus a célravezető?

Közismert a három nevelési mód: az autokrata, a demokratikus és a laissez faire (Lewin). Ezt általában úgy fordítják, hogy tekintélyelvű, szabadságelvű, szabadosságelvű nevelési típus. Ha azt halljuk, hogy az autokrata és demokratikus nevelés közt kell választanunk, ösztönösen a demokratikusra szavazunk. Tudnunk kell azonban, hogy a „demokratikus” kifejezés több szempontból is problematikus. A terminológia kialakulásába egyrészt erősen beleszóltak a társadalmi, politikai nézetek, másrészt nem nevelési kísérletekből, hanem csoportkísérletekből jutottak a szakemberek ehhez a fogalomhoz. A „demokratikus” kifejezéssel egy olyan fogalom terjedt el, amely tartalmilag az autokrata kilengésből a laissez faire közelébe lendíti az ingát. Demokratikus nevelési mód címén gyakorlatilag a szabadosság tört be a nevelésbe. Van másfajta tipizálás is. Szintén három alapvető szülői nevelési típust határoz meg: az autoritativ, az autokrata és a permisszív nevelést (D. Baumrind). Az elsőt talán a határozott, a másodikat az ellentmondást nem tűró, a harmadikat pedig az engedékeny

szó fejezi ki legjobban a magyarban. Nem kétséges, hogy a határozott nevelés bizonyul a gyakorlatban a legjobbnak. Az autoritatív (és nem autokrata!) nevelési stílus természetesen felveti a tekintély és tekintélyi nevelés jogosságának kérdését.

4. Kell-e tekintély a nevelésben?

A különböző nevelési típusokban az irányítás jogának a kérdése okoz gondot. Sokan mint jót és rosszat állították szembe a nyitott és az irányított nevelést, holott természetesen a kettő együtt lehet jó, s a kettő hiánya a rossz. Ha elfogadjuk, hogy a nevelés természetéből fakadóan aszimmetrikus kapcsolat, melyben a nevelőnek van vezető, irányító szerepe, s ezt nem szabad megkérdőjelezni, akkor el kell fogadnunk a tekintélyt is a nevelésben. Nem az a kérdéses, hogy tekintély legyen-e a nevelő, hanem az, hogy nevelő lehet-e, aki nem tekintély. Az sem igaz, hogy a nevelőnek magának kell kivívnia a tekintélyt, mert valójában megérdemelnie kell. A tekintély fogalmát is pontosítanunk kell tehát. A tekintély megkérdőjelezés teljesen érthető korunkban. Nem más ez, mint a dogmák uralmának és a parancsuralmi rendszereknek természetes visszahatása. Ódzkodunk minden tilalomtól és minden utasítástól. Ez természetes, az viszont természetellenes, hogy napjainkban magát a tekintélyt, annak létjogosultságát kérdőjelezzük meg. Már sok baj forrása a gyermekek életében, hogy a szülők és nevelők félnek tekintélynek mutatkozni. Pedig a gyermeknek szüksége van „tekintély-személyekre”, mert nélkülük elbizonytalanodnak. Ebből is érthető, hogy „jó családból” való középiskolások is aluljáróbandákhoz vagy éppen a szkinhedekhez csatlakoznak, és velük egykorú vagy idősebb „vezéreknek” vakon engedelmessé válnak. Vezetni nemcsak parancsuralmi vezetéssel lehet, ami külső önkény gyakorlása, hanem szolgáló vezetéssel is, pontosabban igazán csak ezzel. Ennek jellemzői, hogy az ilyen vezető azért „tekintély”, mert a vezetett javát akarja, kellő szakértelemmel és egyéni erkölcsi értékekkel bír, és így alkalmas az elismerésre. Tekintély nélkül nem lehet értékeket átadni, betartatni, elősegíteni a jellemfejlést. Ez a belső értékből fakadó tekintély nélkülözhetetlen a nevelésben. Ez a valós tekintély, szemben a külső, formális tekintéllyel.

5. Milyen az autoritatív, az autokrata és permisszív szülő, nevelő?

A fegyelmre nevelés szempontjából vizsgáljuk most a három nevelési módot. Az autoritatív szülő célja, hogy határozottan irányítsa a gyermek viselkedését, a gyermek számára mindig világos és érthető normák alapján. A normaszegést nagyon határozottan tiltja, de a gyermeket nem korlátozza egyéb szabad aktivitásában. Állandóan figyelembe veszi saját nevelői jogait, de egyben a gyermek érdekeit is. Értékeli a gyermeket jelen állapotában, de megköveteli állandó fejlődését és természetesen elő is segíti azt. Az autokrata szülő és nevelő célja is az, hogy alakítsa, ellenőrizze és értékelje a gyermek fejlődését, de ezt valamilyen abszolút tekintélytől származó abszolút norma alapján. Olyan engedelmességet követel, amely nem belülről, megértés alapján fakad, hanem kívülről és parancsszóra. Másképpen: a gyermektől nem „ráhallgatást” vár el, hanem „vak engedelmességet” követel. Nem biztosítja az önállóságot sem, és nem törekszik a gyermek saját akaratának fejlesztésére sem. A permisszív (engedékeny) szülő semmit sem követel és egyáltalán nem akarja alakítani gyermekét. Maga úgy áll gyermeke előtt, mint a gyermek minden vágyának

kielégítője, és nem mint olyan személy, aki felelős a gyermek helyes viselkedésének kialakításáért. Érdemes a nevelési eredményekre is odafigyelni. A határozott, fegyelmre nevelő szülői magatartás - társulva az elfogadó és önállóságra buzdító hozzáállással - elégedett, önálló és felelősségvállaló magatartást, önfegyelmet alakít ki a gyermekben. A csak fegyelmező ugyanezt elégedetlenséggel párosulva érheti csak el. A nem fegyelmező viszont még melegség és megértetés mellett sem tud nemhogy fegyelmezettséget, de még önállóságot sem elérni, vagyis az önirányítás semmilyen formáját.

6. Autonómia vagy kontroll a nevelésben?

Az önállóság és ellenőrzöttség is sok vitát kavart és kavart ma is nevelői körökben. A vita abból ered, hogy egy tévesen felrajzolt autonómia- kontroll dimenzió két végpontja közt akarnak választást kicsikarni. Holott az autonómia és kontroll egyaránt középen helyezkedik el, és mindkettőre szükség van. Az inga két végpontján pedig az önállóság és az uralomvágy található. Akik ugyanis az autonómiára esküsznek, azok valójában a nevelőt szeretnék a gyermek alá vetni: a gyermek csak csináljon azt, amit akar, neki azt ki kell szolgálnia. Akik meg a kontroll szóval élnek vissza, azok a gyermeket szeretnék a szülőnek alávetni: a szülő uralkodhasson teljes mértékben a gyermekben. Az inga-, vagy más hasonlattal élve, a libikóka-nevelésben ez úgy fest, hogy vagy a gyermek van fenn és a nevelő lenn, vagy a nevelő lendül magasba és a gyermek van a mélyponton. Ez még a játékban is csak addig jó, ameddig tudjuk, hogy játék, s bármelyikünk bármikor abbahagyhatja. A nevelésben azonban akár az, hogy az egyik mindig alul legyen, akár az, hogy a szerepeket váltogassuk, teljes képtelenség. Az autonómia és kontroll egészséges középállapota azt jelenti, hogy az inga nem leng az egyik végletes pont felé sem: a gyermek autonóm, mert kontrollált. A nevelés első fázisában épp azért lehet önálló, mert a nevelő kontrollálja, biztosítja azt is, hogy a kijelölt határokat ne léphesse át, mert az veszélyes lenne; de azt is biztosítja, hogy a határokon belül ne gátolják, mert ez kell a biztonságérzetéhez. Ennek megfelelően egyre több területen jut el a gyermek a magasabb fázisba: már maga tudta önmagát kontrollálni, maga biztosítja, hogy saját határait tiszteletben tartsa és maga képes biztosítani azt is, hogy mások tiszteletben tartsák ezeket a határokat. A külső kontroll egyre teljesebb belső kontrollt segít kialakítani. Ám aki nem kapja meg ehhez a felnőtt világ segítségét, az felnőtt életében képtelen lesz az önállóságra is és az önellenőrzésre is.

7. Szükséges-e a félelem, a szégyen és a büntudat? Ismét három „csúnya szó”, amit szeretnénk kiiktatni az életünkben, de mindenképpen a nevelésből. De hát szükség van-e ezekre az érzelmekre? Nem fejlődnek egészségesebben ezek nélkül az ember? Nem kellene megóvni a gyermekeket bármilyen áron ezektől a kellemetlen érzésektől? Határozottan azt kell válaszolnunk, hogy nem. Még akkor is, ha sok, magát modernnek nevező irányzat tanítja ezt a már nagyon régóta fel-felbukkanó, majd eltűnő tant. Ugyanis ezek hiánya éppolyan károsító a személyiségfejlődés szempontjából, mint céltalan, torz, és túlzó formájuk. Ez utóbbiak ellen természetesen küzdenünk kell. A félelem, szégyen és büntudat normális formáit viszont fel kell használnunk olyan belső kontrollálóként, melyek a normaszegés megelőzését szolgálják. A három összetartozó, de különböző érzést összefoglalóan szorongásnak is mondja a pszichológia. Ez a szorongás, amely sok mindennapi szituációban fellép, a

személyiségfejlődésben is elkerülhetetlen szerepet játszik. Pozitív szerepe abban van, hogy veszélyre figyelmeztet, veszély lehetőségére hívja fel a figyelmet. Nagyon leegyszerűsítve a félelem azt jelzi: „bajom lehet”: a szégyen arra figyelmeztet: „megtudják”; a lelkiismeret arra hívja fel a figyelmet: „erkölcsileg rossz” fenyeget. A nevelés szempontjából az a fő feladat, hogy egyrészt csak akkor lépjen fel a szorongás bármely formája, ha valóban szükség van rá; másrészt, hogy a gyermek olyan módot találjon a szorongástól való megszabadulásra, amely valóban megszabadít a kellemetlen lelki állapottól, éppen azért, mert megoldja a konfliktust. Pl. ha a gyermek eltört egy poharat, ne magáért a pohárért érezzen szorongást, hanem a helytelen viselkedése miatt érezzen szégyent vagy büntudatot: ha akarattal okozott szomorúságot másnak, ha veszélybe sodort valakit, ha feleslegesen szállt szembe az okos figyelmeztetéssel stb. Ha a baj már megtörtént és fellépett a szorongás, akkor a gyermek ne kibújni akarjon a felelősség alól, ne másra akarja hárítani, ne még nagyobb bajt okozzon, hanem találja meg a valódi feloldást hozó megoldást: beismerés, jóvátétel, ígélet. A beismerés utáni ígéletre nem a szülőnek van szüksége, hanem a gyermeknek. Ez biztosíték számára, mert így éri önértékelésének és biztonságának teljes helyreállítását. A nevelés szempontjából az is fontos, hogy a szorongás kellő fokú legyen. Mert ha a szorongás nem éri el a kellő fokot (pl. minden áron megóvják a gyermeket tőle, megelőzik kialakulását), akkor éppen ezt a fontos figyelmeztető szerepét veszti el, és azt sem tanulja meg, hogyan hasznosítsa ezeket az érzelmeket. Ha viszont túlzó fokot ér el a szorongás (pl. a nem korlátozó vagy éppen túlkorlátozó, fenyegető bánásmód miatt), akkor a félelem, szégyen vagy büntudat függetlenedik a valós helyzettől és kárt okozó módon hat.

8. Kell-e követelmény és elvárás?

Újabbán gyakran bukkan fel az a modernnek tartott (valójában már többször megbukott nézet), hogy a „kell”-t ki kell iktatni a pedagógiából. Természetesen, ha valaki ezen a szón a kényszert, magyarázat nélküli parancsolgatást, a merev és görcsös stílust érti, akkor a „kell” nem kell, sőt káros. Ha azonban olyan nevelést értünk rajta, melyben semmit sem „kell” csinálni, akkor nagyon téves utakon járnak. Az emberi élethez, az emberhez magához hozzátartozik az erőfeszítés, a nehézségekkel való szembeszállás, a célok melletti kitarás - vagyis nagyon is sok mindent „kell” csinálnia. Ez persze nem jelenti, hogy azt, amit „kell”, ne igyekezzünk lehetőség szerint élvezetessé is tenni a gyermek számára. De ez egyfelől nem lehet kizárólagos szempont, másfelől nem szabad azt gondolnunk, hogy csak a kellemes vonó a gyermeknek, a külső követelmények pedig kínos kényszerként jelentkeznek előtte. Az embernek, s a gyermeknek is egyik leginkább önbecsülést adó büszkesége, sőt legkellemesebb érzése az, ha megfelelt a követelményeknek. Ahol tehát nevelés van, ott követelmények is vannak: A követelményeknek való megfelelés fontos emberi motívum. A követelés vagy elvárás pedig lényegében nem más, mint segítségnyújtás a gyermeknek abban, hogy a követelményeknek megfeleljen és alapvető motívuma kielégülhessen.

9. Kellenek-e normák, szabályok, szokások?

A szülőnek és nevelőnek követelményekkel és elvárásokkal kell a gyermek elé állnia, ha nevelni akar. Ehhez elengedhetetlen, hogy legyen határozottan körvonalazott értékrendszere, mely követelmények és normák formájában

kijelöli a gyermek aktivitásának, fejlődésének, viselkedésének útját és egyben szabad terét. József Attila szerint: „gyönyörű képességünk a rend”. Költői stílusban úgy lehetne fogalmazni, hogy a rend gyönyörű szükségletünk, vagy szükségletünk a gyönyörű rend. Mindez szemben áll azzal a felfogással, hogy rend, szokás, szabály, törvény - mind valami kívül levő diktátum, amihez legfeljebb kénytelenek vagyunk alkalmazkodni, de egyáltalán nem igényünk, szükségletünk. Ebben a felfogásban is felfedezhetjük a társadalmi és politikai visszasságok hatását, de pedagógiai és valláserkölcsi túlzásokat is, melyek ellenszenvessé teszik számunkra ezeket a fogalmakat. Vessük el bátran a visszaéléseket, de a pozitív értékeket ismerjük el. A gyermek felnőtté válásához elengedhetetlen, hogy a szülő és nevelő megismertesse azokkal a törvényszerűségekkel, amelyek biológiai, szellemi, erkölcsi tájékozódását és fejlődését biztosítják. Tudni kell azonban, hogy a rend, szokás, szabály és törvény nem öncélú, hanem olyan segítő eszköz, amely biztonságossá teszi a világban való létet, és addig kellemes és hasznos, amíg nem akadályozza a gyermeket autonómiájában. A rendre tehát szükség van, a szabályokat ki kell alakítani és be kell tartani. De ügyelni kell arra, hogy mindig a gyermek érdeke, mindig az ember uralja a rendet, és ne fordítva. A rend, szokás, szabály, törvény van az emberért, és nem az ember ezekért. A szülő és nevelő segítheti a gyermeket abban is, hogy felnőve maga is képes legyen saját külső és belső rendje kialakításában, az alapvető emberi törvényszerűségek (fizikai, biológiai, szellemi, erkölcsi törvények) figyelembevételével és tiszteletben tartásával.

10. Szabad-e büntetni?

A szeretetet elvben csúcsértékként valló ember számára a büntetés szó ijesztően hathat. A büntetés azonnal felidézi az erőszak rémképét és mindazt a sok rémséget, amit az erőszak és erőszakszervezetek a történelem folyamán a bűnüldözés és büntetés kapcsán elkövettek. „A szeretettel nem egyeztethető össze sem az erőszak, sem a bűn megtorlása, a büntetés. Minden bűn magában hordja büntetését, de az embernek nincs joga, hogy a bűnért járó büntetést ő maga foganatosítsa” Természetesen ezzel a felfogással nem értenek egyet az „igazságosság”-etikát vallók, és még a legsúlyosabb büntetést, a másik ember megölését is elfogadják az önvédelem, a honvédelem vagy a legtöbb államban az államvédelem érdekében. Ezzel szemben áll az a pedagógiai alapelv, hogy a fegyelmezett személyiség kialakításának nélkülözhetetlen eszköze a jutalom és a büntetés. A legmagasabbrendű szabályozás a morális szabályozás. Ez pedig megerősítések útján és azok segítségével alakul ki az emberben. Pozitív és negatív megerősítést ismer a pedagógia. A jutalom a pozitív megerősítés körébe, a büntetés pedig a negatív megerősítés körébe tartozik. Ezek nélkül nem képzelhető el az emberi karakter fejlesztése, vagyis a nevelés. Hogyan egyeztethető össze a két ellentétesnek látszó alapelv? Fenntartható-e a szelídség, erőszakmentesség radikális morális elve és a pedagógiai jutalom-büntetés pedagógiai tétele? A választ abban találjuk meg, hogy különböztetünk megtorló és megerősítő büntetés között. Semmiféle erőszak nem alkalmazható megtorló büntetesként a gyermeknevelésben, de a büntetés mint negatív megerősítés feltétlenül szükséges. Ez utóbbi büntetés a gyermek negatív erkölcsi magatartása feletti ítélet külső hangsúlyozása a szülő és nevelő részéről, hogy a gyermekben rögzüljön a jó és rossz, a helyes és helytelen

belső erkölcsi ítélet. A büntetésnek tehát olyannak kell lennie, amely megerősíti a gyermeket abban, hogy most rosszat tett, helytelenül viselkedett, de megerősíti a gyermeket abban is, hogy őt „bűne” ellenére is szeretik. A büntetés „eszköze” ebben az esetben csaknem lényegtelen, hisz ki van zárva belőle az erőszak, vagyis a gyűlöletből fakadó ellenséges kényszer, megtorlás és bántás. Megjegyzendő, hogy a jutalmazás nem „örömnújtás”, a büntetés pedig nem „bántás”, hanem a jutalmazás és a büntetés is olyan önszabályozást kialakító tényező, amely megerősíti a gyermekben a jót, és alkalmassá teszi az önálló, erkölcsileg helyes magatartásra.

11. Hogyan büntessünk?

A pedagógia a megerősítés (jutalmazás és büntetés) érzelmi, értelmi, akarati szintjeit különbözteti meg. Az érzelmi büntetés tekintetében biztosan helytelen az ún. „szeretelmegvonás” bármely formája, hiszen a szeretet olyan természetes kapcsolat a szülő és gyermek között, hogy azzal „játszani”, azt feltételként szabni, megszakítani nem szabad. Az értelemre ható szankció az érvelés. Kétségtelen veszélye ennek a túlzottan verbálissá váló nevelés. Nagyon vigyázni kell tehát, hogy a gyermek ne halljon banális, számára teljesen nyilvánvaló „szövegeket”, hanem csak fontos, meggyőző érveket. Közismertek az „erőt bizonyító eljárások” (szidás, fenyegetés, leltítások, „atyai pofon” stb.). Nem helyeselhető az olyan fajta erő (erőszakot) demonstráló büntetés, amely a gyermeket alapvető érdekeiben fenyegeti és tovább rontja a gyermek pszichikus egyensúlyát.

Mi szükséges tehát a hatékony megerősítéshez? A hatékony megerősítésben az érzelmi, szellemi és akarati elemeknek együtt kell szerepelniük. A rossz büntetése és a rosszal ellentétes jónak a jutalmazása is együtt kell, hogy szerepeljen. A büntető szülőnek vagy pedagógusnak a büntetett gyermekkel egyébként jó érzelmi kapcsolatban kell lennie, sőt a helyes viselkedés mintájaként kell a gyermek előtt állnia. Fontos, hogy előzőleg a figyelmeztetés világosan megérvelt, a tennivaló pedig követhető legyen. Fontos az is, hogy közösen elfogadott morális kódexük megsértéséről legyen szó. A büntetés pedig a normasértésnek megfelelő intenzitású és alkalmas időben adott büntetés legyen. Csak ez a fajta büntetés alakíthatja ki a gyermekben a helyes magatartást és az ő későbbi saját kontrollját.

Összefoglalva tehát tudatosítsuk, hogy a gyermeknek nem rossz a fegyelem, mert a szabadság és a fegyelem nem állnak szemben egymással. Rossz a kényszer és rossz az engedékenység. A nevelési típusok közül a határozott nevelés a helyes. Helytelen viszont az ellentmondást nem tűrő és a mindent megengedő nevelési irány is. Valós tekintély nélkül nincs nevelés. A nevelésben szükséges az autonómia és a kontroll is. Az a gyermek lehet autonóm, amelyik kontrollált. A nevelésben pozitív szerepe van a félelem, szégyen és büntudat normális formáinak, mert ezek belső kontrollálók. Nevelés ott van, ahol követelményt támasztanak. A normák, szabályok, szokások a biztonságos tájékozódás eszközei lehetnek az életben. A megtorló büntetés (erőszak) rossz, a pedagógiai büntetés mint negatív megerősítés elengedhetetlen. A „szeretelmegvonással” való büntetés helytelen, az érveléssel nevelés elengedhetetlen, az „erőt bizonyító” eljárások közül az erőszakot jelentő büntetés megengedhetetlen. És még egy utolsó megjegyzés: A szelídség nem gyengeség, hanem erő, amely épít és nem rombol. Ne féljünk hát a szelíd, de határozott neveléstől!

FARAGÓ FERENC TANYAI SZILÁNKOK

Hamis az a dal, amely az isten fölötti, és a természet fölötti uralomra szert tevő ember nagyságát énekl meg.

Új fogalom: tudomógia.

Az ember előbb tanult meg imádkozni, mint káromkodni. Az előzőt már elfelejtette, az utóbbit ma is buzgón gyakorolja.

Mondj nemet a kor általános követelményeire!

Az igazság nem azonos a sikerrel, mint ahogy a hazugság sem azonos a sikertelenséggel.

Oktatáspolitikai: Élethosszig *tanulni* és egy pillanatig sem *gondolkodni*.

A legnehezebb saját tökéletlenségeinket elviselni. Míg mások tökéletlenségei saját sikereink forrásai.

Buddhológia: A halál legyőzése a születés legyőzése nélkül értelmetlenség.

Ha mélyre nézel, a *mélység* néz rád vissza, ha magasra, akkor a *magasság*.

Homo sapiens: diadalmasan *nagy* és szánni valóan *kicsiny* egyszerre.

Gyakran a bizonyosság *hamis* és a bizonytalanság *igaz*.

Néha a legnyilvánvalóbb dolgok a legsejtelmesebbek.

Egy nemzet lelkülete és politikája között időnként mérhetetlen szakadék tátong.

Isten mindhatósága abban nyilvánul meg, hogy egyszerre tud lenni a legnagyobb és a legkisebb.

Talán jobb semmit sem hinni, mint mindent elhinni.

Valójában a pokol Isten nélküli tér-idő, a menny pedig tér-idő nélküli Isten.

Sehol a világon még tanítással úgy vissza nem éltek, mint a jézusival.

Episztemológia: Minden *megismerés* egyben *félreismerés*.

A *semmi* vágyik valami lenni, de a *valami* nem vágyik semmi lenni.

Az *Istenhez* három *jó* út vezet: a vallás, a tudomány és a művészet. A *Sátánhoz* három *rossz* út vezet: a vallás, a tudomány és a művészet.

A „Te”-ben csak az ismerhető fel, ami az „Én”-ben is megvan.

A vallások minden próbálkozása ellenére Isten alapvetően nem távoli idegen az ember számára.

Még a legvégén is előlről lehet kezdeni...